

למען ידעו דור אחרון...

מכל עבר ומעומק הלב שמעתי את הקול :

ועתה קום בן-אדם ולך לך אל גיא ההרגה והחיה לי משם
אב ואם
אח ואחות
ידיד ורע
רד אל תהום הנשיה והעלה לי משם עיירה יהודית שוקקת חיים,
על שאונה והמונה
על סוחריה ובעלי-המלאכה שלה
על מפלגותיה ותנועות הנוער
על ענייה ועשיריה
על עמי-הארץ ותלמידי-החכמים שלה
על ליצניה ואוהבי החיים ועל מתקני העולם שלה
על בתי-התפילה ועל בתי-הספר
על שמחותיה ויגונותיה
האזן לסיפורי האימים של האודים, המוצלים המעטים
על החורבן
על אבדן תפארת האדם
על השפלת הכבוד היהודי עד עפר
ועל עולם שעמד מנגד.
על שפלות הגרמנים ועל אכזריות העם האוקראיני,
שבקרבו חיו אבותינו דורות רבים

קום והעלה כל זאת על ספר-עדות

לְמַעַן יֵדְעוּ דוֹר אַחֲרוֹן בְּנֵים יִשְׂרָאֵל

יִקְמוּ וְיִסְפְּרוּ לְבְנֵיהֶם (תהלים ע"ה, 6)

ידעתי מה רבה וקשה העבודה להקים לתחיה דור נפלא בחייו ולתאר אבדנו, שאין מלים בשפת-אנוש לתארו.
ידעתי שאין בין יוצאי-העיר אנשי-עט רבים שיוכלו לכתוב את זכרונ-תיהם, אף-על-פי שהם יודעים לספר הרבה.
על כן נהגתי לרשום תיאורים מפי חברים; הקלטנו סיפוריהם ועודדנו לא-מעטים לכתוב במרעטם. **ואמנם לא הייתי לבדי.**
שלושים ושלוש שנים עברו, אך הדברים אינם בתהום הנשיה. העיר, בטרם חורבן, לפני עיני רוחנו ויש הזוכרים באורח נפלא כל פרט ופרט. וכי מי יכול לשכוח את ימי האימים ואבדן היקרים?

לא, אלה לא ישכחו. אלה יזכרו לעולם!

היתה זו עבודה מאומצת של שנים. ימים ולילות חייתי שוב את ימי הילדות שלי עם קורטוב של הנאה ומאידך היו לי לילות רבים של נדודי שנה למקרא תאורי הזועה.

אלה הם סיפורים אותנטיים של מי שבגופו עבר וחש ובעיניו ראה את הזוועות וב, "נס" ניצל ונשאר בחיים. כל אחד מספר וכותב בגוף ראשון, בדם לבו. אין כמו תיאורים אלה להמחיש בפשטותם את מה ששפת אנוש דלה מלתאר. סיפורים אלה עושים את ספרנו לספר דוקומנטארי ממדרגה ראשונה. תחילה היו מעטים, אך אחר-כך נמצאו רבים שפתחו את סגור-לבם לספר ולכתוב. לא דחינו אף מאמר אחד שהוגש לנו בזמן, היינו — כמעט עד לסוף ההדפסה.

חובה נעימה היא לי לציין את עזרתם החשובה של שנים מחברינו: **משה גלר** — בעל זכרון פינומנאלי. הוא זוכר, מאין כמוהו, כל פרט וכל מאורע בחיים הציבוריים ואפילו קטנות של יום-יום. הוא הקדיש זמן רב להכנת הספר והערותיו ותיקוניו פזורים בכל דפיו, על-פירוב בלי לציין אפילו את שמו. לולא עזרתו הפעילה ללא ליאות, לא היינו מגיעים לעושר בתוכן ולדיוק ההיסטורי-מדעי של העובדות וההתרחשויות, שספרנו נתברך בהם.

משה גראבארסקי היה מן הראשונים שנלהב לרעיון הוצאת הספר ועשה להגשמתו. לא חסך עמל זמן לישיבות ולהתייעצויות, לתיכנון ולביצוע העבודה הגדולה. אף הוא מכיר וזוכר את העיירה על כל צדדיה ותום רבות להעמדת פרטים חשובים על אמיתותם.

יבוא-נא על התודה העורך מר **גרשון זיק**, שתום רבות לעריכתו המקצועית, לעיצובו ולצורתו הגראפית הנאה של הספר.

תודתנו נתונה ל, "יד-ושם" בתל-אביב, וביחוד למר **אלפרוביץ**, שסייע לנו בחומר ובהדרכה.

ויבוא-נא על הברכה כל חברי המערכת בישראל וחברינו מחוץ-לארץ שהשתתפו, אם ישירות ואם בכתב, בקביעת העקרונות, בתיכנון ובאיסוף החומר; בלעדי פעולתם לא היה הספר גדול ונאה כפי שהוא.

ואתה, הקורא, אם תקום העיירה לתחיה לעיניך ותראה את עצמך מטייל ברחוב ונפגש עם ידידים, משוחח וצוחק עם הצוחקים וידעת, כי אין זה אלא חלום. העיירה קיימת רק בספר; המציאות — אינה עוד. קרא הלאה, ואם תדד שנתך מהזוועות, כשם שנדדה שנתי לילות רבים, וידעת כי זוהי האמת המרה.

ספרנו — מצבה לקהילה קטנה. כל דף ספוג דמעות, אם מקוננת על ילדיה. ילדה זועקת: "אמא!" יקרא-נא הדורות וילמדו בבתי-הספר את תיאוריהם של פולה, אייזיק, פנינה, גיטלה, צבי, שמואל, פאניה, אסתר, צפורה ועוד וידעו לאיזו תהום ירדה החיה הנאצית.

אין אנו, יוצאי העיירה בישראל, מתגעגעים לחיים בגולה, שגם לפני החורבן היו מדכאים ומשפילים וזרעי השנאה של העם, שבתוכו חיינו, נראו בגילויים "קטנים" יום-יום. אבותינו התמימים לא העלו על דעתם עד היכן יכול הטירוף להגיע.

הדם השפוך והכבוד היהודי שנרמס, על אשר לא זכו לראות בתקומת ישראל בארצנו — **על אלה אנו בוכים וממאנים להנחם!**

עם סיום הספר: קראתיו שוב, כשראה אור דפים-דפים, ואמרתי בלבי:

טוב שנתן לדפים אלה לדבר אל העולם ואל הדורות הבאים.

אבנר שרון